

MENS en Wereld

Verstaan wij elkaar?

ALS u dit cursiefje leest is de Nationale Reclasseringsdag „aan de gang”. Waarschijnlijk heeft u al een bijdrage gegeven, zo neen, dan doet u het vandaag nog. Want het is een bijzonder goed doel en het is buitengewoon belangrijk dat het Nationaal Bureau voor Reclassering zijn taak kan blijven vervullen. Voordat er, in de geschiedenis, sprake was van wetten, opgetekend, moest ieder, die het slachtoffer van misdaad was maar zien dat hij wraak nam, als hij de kracht daartoe bezat. Het oog om oog, tand om tand, een geregelmenteerde wraakneming, was een reusachtige stap vooruit want de benadeelde zocht niet meer zijn eigen recht, er kwamen instanties die het recht handhaafden. Men ziet nu, en ook dit is een van de onmiskenbare tekenen van vooruitgang, naast b.v. het ophouden van heksenverbrandingen, dat het wraakelement in de straf geleidelijk afneemt en plaats maakt voor het opvoedingsprincipe. Wij leven, ook wat dat betreft, in een overgangstijd, waarin het gehele penitentiaire systeem opnieuw bestudeerd wordt.

Het is voor een delinkwent, die de straf „heeft uitgezeten”, zoals dat heet, bijna bovenmenselijk moeilijk om in de vrije samenleving terug te keren. Hij blijft lang een getekende en indien hij met de vaste wil begint om verder een eerlijk mens te blijven, krijgt hij daarbij bitter weinig steun en hulp, want verreweg de meeste mensen hebben niet de fantasie om zich in te denken wat zij zouden hebben gedaan in dezelfde ellendige omstandigheden. Als zij dat deden zouden deze ongelukkigen – de misdadiger is een ongelukkig mens – meer helpen bij zijn terugkeer in de maatschappij.

Als u, in uw omgeving of beroep, met deze schaduwkant van de samenleving niet in contact komt, moet gij weten dat het een der werkelijk grote problemen is en niet onoplosbaar. Uw bijdrage maakt het vraagstuk iets minder nijpend. Geeft u de voortreffelijke reclasseringsambtenaren de gelegenheid hun heilzaam werk te doen. U werkt dan meteen mee aan een instelling, die wordt aanbevolen door mensen van alle levensovertuigingen, een gedenkwaardige zaak in ons verzuilde vaderland.

„Verstaan wij elkaar?” Deze vraag stelt dr. D. H. Prins in „Mens en Wereld” van 7 september, naar aanleiding van discussies die in Barchem (Woodbroekershuis) zijn gevoerd tussen protestanten – uitgezonderd „wasechte” calvinisten – humanisten en enige rooms-katholieken.*) Prins (gelukkig!) onverbetterlijke idealist en scherpziende realist, zegt: „Men doet goed geen overdreven verwachtingen te koesteren van het onmiddellijke resultaat” van dergelijke ontmoetingen met andersdenkenden. Als hij verklapt, dat een rooms-katholieke deelnemer aan het eind van die Barchemweek bekend: „Ik had dit niet voor mogelijk gehouden, zeventig vogels van zo diverse pluimage en ik met slechts weinige geloofsgenoten daaronder en dan zulke openhartige en opbouwende gesprekken over zaken van wezenlijk belang”, dan kan ik niet anders concluderen dan dat Prins daar enkele van de helaas vrij zeldzame rooms-katholieken heeft ontmoet, waarmee wij gesprekken kunnen voeren over wat hen en ons drijft.

„Wij hebben ondervonden, hoe openstaan voor de ander verrijking van het eigen inzicht meebrengt... als enig middel tot het doel: een samenleving, waarin de scheidsmuren geslecht zijn en waarvan de geestelijke vrijheid de onaantastbare grondslag geworden is”, schrijft Prins bijna aan het slot van zijn beschouwing over die goedgeslaagde week in Barchem. Ieder van ons zal dit met hem eens zijn. En het is ook niet om iets af te doen aan de waarde van zijn bespiegelingen, dat ik meen een glimp te moeten tonen van de andere zijde der (levensbeschouwelijke) medaille. Want wij zouden ons deerlijk vergissen als wij deze (weinig) rooms-katholieken als maatstaf zouden nemen voor het gros onzer rooms-katholieke landgenoten.

Ter illustratie van dit ernstig te betrouwen verschijnsel enige zaken: verschenen is het rapport van de commissie-Langeveld over de organisatie van beroepskeuzebureaus. Daarbij is gevoegd een minderheidsnota, waarin uitdrukkelijk wordt gesteld, dat „de particuliere bureaus voor voorlichting bij beroepskeuze in Nederland op de allereerste plaats moeten komen. De overheid heeft op het gebied van de beroepskeuze-voorlichting slechts een stimulerende taak”, want „het beroepskeuze-advies maakt in feite deel uit van de opvoeding”, en dit is „de meest wezenlijke grondslag, welke pleit voor de noodzaak van een confessionele lijn in het beroepskeuzewerk”.

Zo, we zijn er. Laat ik maar meteen uit de doeken doen, dat de leden van die minderheidsgroep in de commissie-Langeveld – de heren Zwanikken, Brouwer, Verlinden en Willems – (bepaalde) protestants-christelijke en (de mees-

te) rooms-katholieke meningen schijnen te vertegenwoordigen. „Verschillen in levensovertuiging kunnen wel degelijk van invloed zijn op het te kiezen beroep”, verklaren zij, „zonder levensbeschouwelijk contact is het niet mogelijk, een goed advies te geven”. Ik kan mij enkele gevallen voorstellen, waarbij dit kan opgaan – arts bij voorbeeld, of verpleegster, of... priester – maar bij vrijwel alle „gewone” vakken (metaalbewerker, tramconducteur, automonteur, metselaar, tuinman, kantoorbediende enz. enz.) ontgaat mij de noodzaak van het „levensbeschouwelijke beroepskeuze-advies”.

Ik signaleer deze minderheidsnota uitsluitend, omdat ik haar een opvallend symptoom acht van de steeds wilder groeiende confessionele splijtzwam, die voedsel vindt in wat men met zo’n afgekloven woord „verzuiling” noemt.

In het nummer van „M. en W.”, waarin Prins zijn beschouwingen over Barchem publiceert, staat in de rubriek „Kritisch Allerlei” een tweede symptoom vermeld, dat hecht aansluit bij de minderheidsnota. Prof. dr. F. J. P. van Dooren uitte namelijk – tijdens een conferentie over „Arbeid en levensbeschouwing” – de gedachte, dat in het bedrijfsleven meer aandacht moet worden besteed aan de „menselijke factor”. Elk bedrijf zal een speciale functionaris moeten aanstellen die zich daarmee bemoeit. Akkoord! „Maar”, verklaart prof. Van Dooren verder, „als het bedrijf is gelegen in een streek, waar een bepaalde levensbeschouwing domineert, dan moeten die speciale functionarissen aanhangers zijn van dezelfde levensbeschouwing als de „dominerende”.

Krijgen de heren hun zin, dan sluit de zaak als een bus: indien de „bedrijven-op-levensbeschouwelijke-grondslag” – waarvan de „Friese Koerier” rept naar aanleiding van prof. Van Doorens opvattingen – hun nieuwe personeelsleden uitsluitend betrekken van de beroepskeuzebureaus op levensbeschouwelijke grondslag, dan is het nog maar een kwestie van weinig tijd en we leven in het rooms-katholieke zuiden, waarin slechts rooms-katholieke fabrieken staan, uitsluitend bevolkt door rooms-katholieke arbeiders en arbeidsters. Natuurlijk zullen dan de gemeenten daar zonder uitzondering worden bestuurd door rooms-katholieke gemeenteraden en rooms-katholieke Burgemeester en Wethouders, die hun direct

*) Het is goed te spreken van rooms-katholieken, als we de aanhangers van de RK-Kerk bedoelen, ter onderscheiding van „katholieke” protestanten, die een bepaalde stroming vormen binnen de Nederlands-Hervormde Kerk. (Vervolg op pag. 3)

KRITISCH ALLERLEI

De Russen beweren: „Wij hebben een raket, die op honderden kilometers hoogte duizenden kilometers kan afleggen. In de kop: atoombommen, die grote steden kunnen verwoesten”. En de wereld zucht: „Ook dat nog!” Maar de Amerikanen en Engelsen zitten niet stil: zij zeggen al voortreffelijke afweermiddelen te hebben tegen dat „absolute wapen”. En... binnenkort zullen ook zij proeven nemen met een langeafstandsraket, die „atoom”- en waterstofbommen kan vervoeren. Zonder twijfel zullen de Russen spoedig bekend maken, dat zij de VS-Engelse monsters op perfecte wijze onschadelijk kunnen maken. Het volgend bericht zal wel luiden: „De Russen hebben nu raketten, die ze eerst naar de maan kunnen schieten en vandaar laten terugkaatsen in het hart van New York of Londen”. En dan melden de Amerikaanse en Engelse persbureaus, dat... Enfin: ad infinitum.

Deze geschiedenis herinnert ons aan een verhaal, jaren geleden gelezen in „Het Volk”. Het was, menen wij, geschreven door een Rus: bij een grote wapenfabrikant komt een onbekende ingenieur, die het vliegtuig te koop biedt. Geen ander toestel kan zich daarmee meten! De directeur koopt de plannen. Als hij zijn gast wil uitlaten legt deze hem de tekeningen voor van afweergeschut, dat elke vliegtuigmachine aan flarden schiet. „Ook die?”, vraagt de directeur, wijzend op de pas gekochte plannen. „Ook die”, zegt de uitvinder. Dan koopt de directeur ook dat afweergeschut. Als hij het heeft haalt de ingenieur blauwdrukken te voorschijn van een vliegtuig, dat te snel is voor dat nieuwste afweergeschut. En de directeur koopt. Daarna komen op tafel de ontwerpen voor verbeterd afweergeschut... enz. enz. Dan springt de directeur in wanhoop op en schreeuwt: „Meneer, gaat dat zo door?” „Ja”, antwoordt de bezoeker. „Maar... wie bent u dan toch?”, brult de directeur. Dan staat zijn gast op, zegt: „Het gezonde verstand”, en gaat heen. Men ziet het: de werkelijkheid overtreft de fantasie.

Een klein raadsel: uit welk blad zijn de volgende citaten. Hoofdprijs: één gratis Kritisch Allerlei. „Als er is een onchristelijk drijven naar de vereering van de mens en het menselijke...”, „Dat de keus wel eens moeilijk kan zijn als er een goede en goed-willende neutrale organisatie bestaat, die correct en eerlijk-in-humanistische zin de jeugd wil opvoeden...”, „De christen-volleyballers staan, doordat de Nederlands Christelijke Sport Unie het ideaal der christelijke sportorganisatie gesteld heeft, wel voor een moeilijke keus”.

Alsjeblieft geen nieuwe oplos-

singen inzenden. Iedereen heeft toch al geraden, dat de heer J. Kuilman in „Trouw” een christelijke lans breekt voor een christelijke volleybalbond. Maar, zegt meneer Kuilman, „het is niet de „vermaledijde schotjesgeest”, die de N.C.S.U. dreef tot het werpen van de knuppel in het hoenderhok. Het is de consequentie van het, voor het gehele sportterrein gekozen standpunt, vastgelegd in de NCGV-slogan: „Vaardig en sterk, tot Gods eer”. Grijzenden onder ons herinneren zich nog van vóór de oorlog de spot, gedreven met de christelijke geitenfokkersvereniging. Of die nog bestaat weten wij niet, wel is ons bekend dat in oprichting zijn de Nederlandse Christelijke Knikkersunie en de Bond van Christelijke Postzegelverzamelaars. Zo vernieuwt zich het maatschappelijke leven.

Ds. F. W. Rappold neemt het, in het „Remonstrants Weekblad”, op voor het openbare onderwijs: „Heel Gods schepping is boeiend en rijk van oneindige variatie. Waarom moeten de mensen, neen de kinderen al, in afzonderlijke hokjes gedreven worden? Kinderen van één Vader... Onze kinderen mogen, waar nodig... in de huiskamer tegenwicht vinden en positieve steun. Bij ernst en spel, in al hun uitingen, met liefde gadeslagen en met vaste hand geleid. De school kieze men met aandacht, de keuze kan in verschillende gevallen verschillend uitvallen, en zal voor Remonstranten gewoonlijk en in de eerste plaats vooral de Openbare wezen...”

Zonder twijfel zouden wij ons standpunt anders formuleren, maar in de aard dezer zaak zijn wij het met ds. Rappold eens.

Nog een dominee, waarmee wij het van harte eens zijn. Ds. v. d. Woude herinnerde er onlangs voor de VPRO-microfoon aan, dat Castellio – een der eerste verdedigers van godsdienstige tolerantie – de verschillende godsdiensten had vergeleken met de diverse geldsoorten. Iedere geldsoort heeft slechts waarde in een bepaald gebied. De dogma's van een vreemd geloof zijn voor ons als vreemd geld, zei ds. v. d. Woude, „doch zoals er één geldsoort is die overal bruikbaar blijkt, nl. goudgeld, zo zijn er ook geestelijke waarden die overal erkenning vinden: hulpvaardigheid, oprechtheid en trouw. Deze geestelijke waarden reiken over alle grenzen. Zij vinden erkenning zowel bij aanhangers van andere godsdiensten dan de christelijke als bij humanisten”. In dit verband wees ds. v. d. Woude op de neiging, de sport tegenwoordig te gebruiken om er klinkende munt uit te slaan. En hij vroeg zich af of deze sport-om-het-geld wel al-

tijd het goud oplevert, dat Castellio bedoelde.

De laatste vraag stellen is, lijkt ons, haar beantwoorden. Aan ds. v. d. Woude's wijze woorden zouden wij nog dit willen toevoegen: „Zouden we niet een stap verder gaan? Zouden we over de erkenning heen van geestelijke waarden als hulpvaardigheid, oprechtheid en trouw niet alle geestelijke bewegingen erkennen, die deze waarden erkennen?” Veel geest-drijverij zouden we dan vermoedelijk kwijt raken.

Aan medische verhandeligen wagen wij ons niet, maar dat de longkanker zich uitbreidt lijkt ons voor geen tegenspraak vatbaar. Harde cijfers laten zich niet verdoezelen. In 1950 bedroeg het percentage Nederlanders, dat aan longkanker stierf, op het totale aantal, gestorven aan deze ziekte, 16,8, in 1951 18,8, in 1952 19,4, in 1953 20,1, in 1954 21,6, in 1955 21,8 en in 1956 zelfs 23,9. Bijna een kwart al van alle kankergevallen met dodelijke afloop!

Dr. Ernest L. Wynder, een der bekendste Amerikaanse kanker-specialisten, heeft – in een interview met een „Parool”-redacteur – zonder voorbehoud uitgesproken, dat longkanker met ongeveer tachtig procent zou verminderen als er niet werd gerookt. Het komt ons voor, dat er een nauwe samenhang bestaat tussen het voortdurend toenemend roken en de ontzaglijke politieke spanningen, die vrijwel de hele wereld voortdurend in alarmstemming houden. Tegen longkanker bestaat dus nog een middel: niet roken. Wie echter vindt een afdoend middel tegen politieke spanningen (en daardoor ook) tegen het roken-als-nerveuze-kwaal?

Zuidhorn is een Gronings dorp met 3600 inwoners. Het gemeentebestuur daar zit diep in de perikelen, omdat het 't bouwen

van een... derde uloschool zal moeten financieren. Er is een openbare ulo en ook al een ulo, uitgaande van de Gereformeerde Schoolvereniging. Nu heeft een aantal gereformeerden zich afgescheiden van de grote Gereformeerde Kerk en een groep gevormd van de Vrijgemaakte Gereformeerde Kerken, onderhouden de art. 31 k.o. En die vrijgemaakte gereformeerden formeerden op stoot een nieuwe uloschoolvereniging, die het vereiste aantal handtekeningen bijeen bracht. Dus móet, op grond van de wet, Zuidhorn een derde uloschool bouwen.

De „Friese Koerier”, die deze super-nonsens signaleert, stelt zeer terecht de vraag of het nu langzaamaan geen tijd wordt, dat men het accent van de vrijheid (tot het stichten van steeds weer nieuwe bijzondere scholen) gaat leggen naar de verantwoordelijkheid (tegenover het gehele Nederlandse volk, dat de lasten draagt van deze dwaasheid)?

Griekenland zal de Raad van Europa een stuk land van tien hectare schenken voor vestiging van een internationaal cultureel centrum in Delphi, de zetel van het bekendste orakel uit de Griekse oudheid.

Het is jammer, dat dit orakel de laatste eeuwen stom schijnt te zijn. Het zou verrassend zijn, als het nog eens iets van zich liet horen; het zou ons niet verwonderen als het – naar aanleiding van het Griekse geschenk – verklaarde: „Niet op in gaan. Wat meer dan twintig eeuwen geleden bron was van de Europese beschaving doch daarna min of meer is opgedroogd, maakt men niet weer levend met het schenken van een lap grond en – misschien – het bouwen van één of meer gebouwen met een cultureel doel. Griekenland is nu geen centrum meer van wereldcultuur, het zal het – vermoedelijk – nooit weer worden”.

SEPTEMBER AAN ZEE

September legt de straten weer gereed voor overwinterraars, zij zijn opnieuw een handvol stuifsel in de westenwind en daarom diepgelovigen: men kan de aarde niet liefhebben in het gedrang van hen die samenzweren om geluk en vechten met het spotbeeld van de zon, om eindelijk de angst gelijk te geven en met de laatste hoop op zomer om de hoek van het seizoen te loor te gaan.

Die overblijven, zien het spoor der trappelpoeten in het zand vervagen, gordijnen toegeschoven, waar zolang een wak geopend stond naar licht dat nooit is doorgebroken. Nu de zomer sterft, kan elk weer in de spiegel van de stilte zijn eigen wezen zien ontstaan, het hoofd vooroverbuigen naar de stem die niets belooft dan leven tot de rand van de vergetelheid, onscheidbaar samenzijn der elementen wind en ademhaling.

Maurits Mok: Uit: „Stormen en Stilten,” uitgave G. J. Thieme, Nijmegen, 1956.

Kunstmatige bevruchting — vragen en consequenties

Wanneer het onderwerp „kunstmatige bevruchting” binnenkort in de tweede kamer ter sprake komt, dienen wij te bedenken dat deze praktijk op het ogenblik in ons land toegepast wordt (hetzij dan ook op kleine schaal) zonder dat er enige garantie bestaat dat de wettelijke, medische en psychologische consequenties van deze nieuwste verwerving van de geneeskunde op verantwoorde wijze overzien zijn.

De kinderloosheid van een huwelijk (een bron van veel verdriet) wordt hierbij, zoals men waarschijnlijk algemeen weet, bestreden door kunstmatig het sperma van een onbekende of bekende man in te brengen. In beginsel kan dit natuurlijk ook bij een ongehuwde vrouw geschieden.

Welke consequenties heeft deze ingreep? Om hierover met vrucht te kunnen spreken zou men ervaring moeten hebben en deze ontbreekt ons hier in Nederland nog ten enen male. Men heeft echter niet veel fantasie nodig om te bedenken dat de gezondheid, de aard en de erfelijkheid van de sperma-gever, van de donor, grote betekenis heeft. Het beantwoorden van de vraag of iemand gezond is kost echter veel tijd en is uiterst moeilijk; iemand psychologisch onderzoeken niet minder en een verantwoord erfelijkheidsonderzoek vraagt enkele dagen. Het is verder duidelijk dat een erfelijkheidsonderzoek van de vrouw, die het kind verlangt, even noodzakelijk is. Wat haar betreft zullen we ook niet kunnen volstaan met het luisteren naar haar wens. Wat beweegt haar tot deze ongewone stap, hoe is het met

haar huwelijk gesteld, hoe is de plaats van haar man in het huwelijk. Dit zijn geen theoretische vragen, maar uiterst belangrijke gegevens, die nodig zijn om ons een klein idee te vormen over de toekomst van het kind. Onze verantwoording (ik bedoel van de gemeenschap) geldt immers niet in de eerste plaats wat een man en een vrouw elkaar voor verdriet, of geluk aan willen doen, maar de positie van het te verwachten kind, dat machteloos staat tegenover de handelingen zijner ouders. Hoe zal het kind bekeken worden door zijn moeder, maar ook door zijn vader? Het kind zal de vader er dagelijks aan kunnen blijven herinneren, dat hij impotent was; het kind zal voor de ongehuwde moeder het beeld blijven vormen van de duistere man, waar zij haat of angst tegenover koesterde. Het kan allemaal gunstiger, toegegeven, maar we dienen ons toch van te voren af te vragen, welke kansen er zijn.

Tenslotte de uiterst penibele vraag in hoe verre het kind recht heeft te weten hoe zijn afkomst is...

De actuele vraag is of de wetgever zich met deze materie moet gaan bemoeien.

a. Moet hij elke ingreep van deze aard verbieden.

b. Moet hij zich geheel onthouden?

c. Moet hij garanties eisen en toezicht?

In de nota, die het dagelijks bestuur van ons verbond tot de kamer gericht heeft, wordt m.i. terecht het standpunt ingenomen dat een compleet verbod niet gewenst is. Dit zou de weg openen voor clandestiene knoeierijen,

het zou een al te onbescheiden bemoeizucht met de intimiteit van het gezinsleven betekenen. Daarenboven is het onbillijk mensen de kans te ontnemen hun leven waardevoller en zinvoller te maken, ook al gaat dat met nieuwe spanningen en nieuwe nu nog niet te overziene moeilijkheden gepaard. Men zal dus moeten kiezen tussen beide andere oplossingen. Geheel overlaten aan de bemoeiingen van particulieren, of een systeem van controle en registratie. Dit laatste klinkt zeer plausibel, doch de nota spreekt terecht van een voorlopige standpuntbepaling, want de uitvoering van deze stof lijkt uiterst moeilijk. Hoe moet men toezicht uitoefenen, hoe controleren, welke eisen moet men stellen. Alle moeilijkheden, die b.v. op het gebied van de kinderbescherming gelden, moeilijkheden, die bestaan in het vinden van voldoende deskundigen, komen nu naar voren. Ons land kent om een voorbeeld te noemen nog niet eens een instituut waar stelselmatig erfelijkheidsonderzoek verricht wordt, althans in de praktijk (het instituut voor preventieve geneeskunde kan dit werk „theoretisch” aanpakken). Ook is er een voortdurend tekort aan psychiaters, aan psychiatrisch geschoolde maatschappelijke werkers en psychologen. Het advies van ons dagelijks bestuur lijkt mij dus wijs: het moet leiden tot een nadere bestudering van het probleem en in het bijzonder een nadere oriëntatie omtrent de mogelijkheden van toezicht en controle over de kunstmatige inseminatie. Lezer, u ziet de verzuilde commissie noodzakelijk reeds bijeen-

(Vervolg op pag. 4)

(Vervolg van pag. 1)

gezag laten gelden op rooms-katholieke ambtenaren. En in uitgesproken „protestantse” streken zal de hele geschiedenis zich herhalen, maar dan met protestantse... en protestantse... en protestantse... enz., eerlijk verdeeld over de verschillende stromingen binnen die levensbeschouwelijke groepering. In deze lijn doorgetrokken verwerkelijk zich dan — eindelijk! — het grootse ideaal van de tot het uiterste doorgevoerde verzuiling met als sluitstuk: de aanvaarding in de Grondwet van God als schepper óók van dit ververdeelde Nederlandse volk.

Meen niet, dat ik de zaken te somber voorstel: een totale zuivering-op-levensbeschouwelijke-grondslag dreigt. In Venlo is de rooms-katholieke meerderheid al begonnen andersdenkenden uit de gemeentelijke commissies te weren. En laten wij ons niet verbeelden, dat prof. Zeegers — die zo fel te keer ging tegen de rooms-katholieke vertegenwoordiging in de Nederl. Org. voor Internationale Bijstand (NOVIB) — alleen staat, hoewel een groot deel der rooms-katholieke pers (gelukkig!) zijn optreden kritiseerde. Het zou later wel eens kunnen blijken dat „zijn” groep omvangrijker, machtiger ook is dan in eerste instantie is gebleken.

Levendig kan ik mij voorstellen, dat de protestanten en rooms-katholieken die in Barchem waren — men ontmoet hen ook in de Gesprekcentra — dit een even groot schrikbeeld zullen vinden als Prins en ik. Maar laten zij zich — en ons — geen illusies scheppen, want er zijn krachtige groepen in ons land die deze visie willen verwezenlijken. Als ik het goed zie genieten zij meer steun van het episcopaat dan de verspreide eenzamen, die oor hebben voor ons woord, die ons willen accepteren zoals wij zijn. Hoewel het de laatste tijd vrij stil is geworden rond „het mandement”

der rk-bisschoppen (van 1 mei in het „Mariajaar 1954”), staat wel vast, dat het nog niets aan kracht en invloed heeft ingeboet, dat het inspirator is van opvattingen, welke prof. Van Dooren en de rooms-katholieken uit de „minderheidsgroep” naar voren brengen.

Ondanks het verzoeningsgezinde gesprek tussen NVV-bestuur en aartsbisschop Alfrink — kort geleden gehouden — blijft het lidmaatschap van deze vakcentrale voor rooms-katholieken verboden. Ondanks het wegebben van die voorjaarsvloed uit 1954 is „het liberalisme” — volgens het rooms-katholicisme — nog steeds „een systeem of wijze van denken en handelen, waarbij God, godsdienst en zedelijkheid (worden) overgelaten aan ieder persoonlijk doch uit het openbare leven en min of meer ook uit het beroepsleven (worden) geweerd”. Nog steeds wil het humanisme „God uit de hemel halen en de mens in moderne zin tot afgod maken, althans tot centrum van het heelal”. Immer nog maken de rooms-katholieke bisschoppen „bezwaar tegen iedere gelijkstelling, in rechte en in feite, van de godsdienstige verzorging door de Kerk en de verzorging door het Humanistisch Verbond” en zijn zusterorganisaties, voeg ik er aan toe, hetgeen „Humanitas” voortdurend in „het zuiden” ervaart. De Bond voor Sexuele Hervorming ontplooit nog altijd activiteiten „die direct of indirect, gewild of onbewust, met dit humanistisch stelsel samenhangen”. Dus is hij voor rooms-katholieken verboden. En laten wij niet vergeten, dat ’t het doel blijft van de rooms-katholieke kerk, een „christelijke maatschappij” op te bouwen waarin — naar ik vrees — geen of heel weinig plaats zal zijn voor andersdenkenden, want „ook dit openbare leven moet gekerstend worden”, „dan zal ook het openbare leven weer strekken tot verheerlijking van God” en „op maatschappelijk gebied moet dus alle scheiding tussen godsdienst en leven verworpen worden”. Vooral uit deze laatste zin („Mandement”, bladzijde 5) is het

streven verklaarbaar van prof. Van Dooren en diens geestverwanten, die hun (voorlopig nog minderheids-)stem laten horen, samen met andere orthodox-confessionele geluiden, in de commissie-Langeveld.

Het is nl. gebleken, dat de gesprekken „het vruchtbaarst waren, als de deelnemers van een eerlijke belangstelling in de levensvisie van de ander (dikwijls ver van de hune affliggend) vervuld waren”, schrijft Prins en een aantal regels verder: „In Barchem is het enige keren gebeurd, dat men openhartig kwam te praten over de tekorten van de eigen groep, over wat daar anders zou moeten zijn, over eigen twijfel en onzekerheden”. Dat dit mogelijk was kan ik niet anders dan uiterst verheugend noemen.

Maar elkaar werkelijk begrijpen houdt mijns inziens altijd in het ten minste gedeeltelijk relativeren van eigen levensovertuiging. Voor de humanist is dit niet moeilijk, omdat hij weet altijd op weg te zijn naar waarheid, met de zekerheid in zijn hart, dat „de” waarheid onkenbaar is. Is dit de rechtzinnige rooms-katholiek en de dogmatische protestantse christen mogelijk, willen en kunnen zij andersdenkenden verstaan? Ik meen te moeten zeggen: „Neen”, omdat zij hun opvattingen t.a.v. aarde en kosmos, leven en dood, opvoeding en onderwijs, werk en maatschappij en daarbij aansluitend: beroepskeuze en personeelsbeleid, dermate (dreigen te) verabsoluteren, dat een werkelijk gesprek met hen over „een samenleving, waarin de scheidsmuren geslecht zijn en waarvan de geestelijke vrijheid de onaanastbare grondslag is geworden” (Prins) vrijwel ondenkbaar lijkt. Dat ik dit bijzonder betreurt zal voor de aandachtige lezer duidelijk zijn geworden.

En nu maar afwachten, wie het bovenstaande weer eens als „anti-papisme” of „godsdienstbestrijding” kwalificeert.

J. VAN STRATEN

Europese Integratie (II)

Toen de tien ministers op 5 mei 1949 te Londen het *Statuut van de Raad van Europa* tekenden, was er nog niet een Europese Federatie tot stand gebracht, doch slechts een soort Parlement zonder staat gevormd, een Parlement dat geen andere bevoegdheden bezat dan „aanbevelingen” te mogen doen, een „praatcollege” volgens de een, een „consultative impuissante” volgens de onbevredigde federalisten. Maar het constitueerde zich toch en in de meeste staten werd deze procedure gevolgd, dat de nationale parlementen uit hun midden de afgevaardigden voor de Assemblée kozen. Deze Raad van Europa vestigde zich te Straatsburg, dat daarmee de Hoofdstad werd van een Federaal Europa, dat nog geboren worden moest.

Met de instelling van de Raad van Europa zet de tweede helft van de Twintigste Eeuw de ontwikkeling in van de Europese Integratie. In de Raad van Europa hebben sindsdien de discussies plaats over de eenwording en kunnen de verschillende nationale opvattingen zich met elkander meten. Wij zullen in deze verhandeling niet ingaan op alle werkzaamheden en resultaten van de Raad, daar dit ons te ver zou voeren. Slechts willen wij in het kort de stromingen vermelden, die zich bij de gedachtenwisselingen in de Assemblée aftekenden: 1) de „internationalisten”, die slechts gouvernementele samenwerking wensen, met behoud van de volle soevereiniteit; deze opvatting leeft voornamelijk onder de Britten en Scandinaviërs; 2) de „supranationalisten”, die een gedeeltelijke afstand van de soevereiniteit van de nationale staten aan een hoger Europees gezagsorgaan wensen; dit is de continentale opvatting, die echter weer onderscheiden wordt in twee tegenovergestelde meningen omtrent de methode:

a) de „constitutionalisten”, die beginnen willen met een Europese Grondwet en dus „van boven af” de federatie willen verwirkelijken door naar behoefte bevoegdheden aan het federale gezag toe te kennen.

b) de „functionalisten”, die telkens sector voor sector een deel van het openbare leven willen integreren, totdat de tijd rijp zal zijn om tot de definitieve politieke integratie over te gaan; de ontwikkeling tot nu toe is geheel in de geest van de functionalisten geweest.

De geboorte op 5 mei 1949 van de Raad van Europa werd een jaar later, op 9 mei 1950, gevolgd door het Plan-Schuman. Op die dag lanceerde Robert Schuman het naar hem genoemde, doch van Jean Monnet afkomstige, plan voor de functionele federatie voor Kolen en Staal. Op 18 april 1951 tekenden de zes ministers van België, de Duitse Bondsrepubliek, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland te Parijs het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, welk verdrag op 17 juni 1952 door alle nationale parlementen was geratificeerd. De *Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal*, die voorlopig gevestigd is te Luxemburg, wordt bestuurd door de Hoge Autoriteit, een college, dat bestaat uit negen leden en verantwoording schuldig is aan een parlement, de Gemeenschappelijke Vergadering, waarvan de 78 leden in een bepaalde verhouding door de nationale parlementen worden gekozen, en kent een onafhankelijke rechterlijke macht in het Hof van Justitie.

Niet alleen is door deze Gemeenschap voor Kolen en Staal een eerste werkelijke Europese Federatie – zij het nog slechts ten aanzien van een zeer beperkt en zeer speciaal onderdeel

van het openbare leven – tot stand gekomen, doch tevens is hiermee de economie van Kolen en Staal, welke van groot belang is voor de oorlogvoering, onttrokken aan de zeggenschap van de nationale staten, zodat in het bijzonder de Franse belangen bij het Kolenbekken in het noorden en de Duitse belangen bij de industrieën van het Roergebied onder het regime van deze Europese Gemeenschap zijn gebracht.

Er kwam nu bij de voorstanders van een federaal Europa de gedachte op, dat door het bestaan van deze functionele federatie de tijd ook wel rijp werd om tot een politieke federatie over te gaan. Daarbij kwam, dat inmiddels René Pléven een plan voor een Europese Defensie Gemeenschap had bekend gemaakt. Het daartoe te sluiten verdrag was reeds ontworpen en de besprekingen daaromtrent verkeerden al in een zo ver gevorderd stadium, dat spoedige ondertekening van het verdrag verwacht kon worden. Bij het ontwerpen van de Europese Constitutie kon men dus alvast rekening houden met het verdrag betreffende de Kolen- en Staal-Gemeenschap en het ontwerp-verdrag betreffende de Defensie Gemeenschap.

Op 6 maart 1952 werd op initiatief van Paul-Henri Spaak ingesteld een Comité d'Etudes pour la Constitution européenne dus een comité ter bestudering van de Europese Grondwet. Nadat dit comité een ontwerp had gemaakt, nodigde Adenauer de Gemeenschappelijke Vergadering van de Gemeenschap voor Kolen en Staal uit om samen met de Consultatieve Assemblée van de Raad van Europa te vormen een *Assemblée ad Hoc*. Op 15 september 1952 begon deze vergadering te Straatsburg haar werkzaamheden onder leiding van Spaak en voltaalde op 10 augustus 1953 het ontwerp-statuuut. Dit statuut heeft vrij wat kritiek moeten ondervinden, doch de oorzaken van de daartegen aangevoerde bezwaren lagen voornamelijk in het feit, dat de ontwerpers zich zoveel mogelijk hebben willen aansluiten aan het bestaande Kolen- en Staalverdrag en aan het inmiddels getekende Defensie-verdrag. Vermoedelijk zou een meer bevredigend ontwerp tot stand zijn gekomen, als de Assemblée ad Hoc geheel vrij was geweest in de opzet van deze regeling. Wij vermelden hierbij, dat reeds tijdens de voorbereiding van het ontwerp-statuuut van Nederlandse zijde het verlangen werd geuit, aan de regeling van de politieke bevoegdheden een economisch programma te koppelen. Deze wens leidde tot het Plan-Beyen, dat op 30 juli 1953 aan de verschillende regeringen werd bekend gemaakt.

Medio 1954 was de ontwikkeling dus zover gevorderd, dat in Europa bestonden:

1. de Raad van Europa, een vergadering dus van parlementair karakter met zeer geringe bevoegdheden, doch waarin discussies over de eenwording van Europa konden plaats vinden, 2. de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, een werkelijke functionele federatie op beperkt gebied, waarin het experiment van een supranationale organisatie kon worden beproefd.

3. de Assemblée ad Hoc, een Europese constituante, die een ontwerp-statuuut voor een politieke gemeenschap tot stand bracht.

Het jaar 1954 was echter tevens het jaar van beproeving, want op 30 augustus 1954 leed het streven naar integratie een zo zware nederlaag, dat de eenheid van Europa plotseling weer tot een twijfelachtige schim van irreëel idealisme scheen te worden.

Wij spraken reeds van het Plan-Pléven, dat leidde tot het Verdrag tot oprichting van een Europese Defensie Gemeenschap, waarvan de ondertekening door de vertegenwoordigers van België, de Duitse Bondsrepubliek, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland (dezelfde zes landen als die van de Gemeenschap voor Kolen en Staal) op 27 mei 1952 plaats vond. Twee jaren nadien, terwijl inmiddels drie staten het verdrag hadden geratificeerd, was er een ernstige twijfel gaan heersen, of de Franse volksvertegenwoordiging het verdrag wel zou ratificeren; de pro-europese politici haastten zich niet met de indiening van het wetsontwerp tot ratificatie van het verdrag, daar zij bevreesd waren voor een échec; de anti-europese politici hadden geen belang bij de ratificatie. Ook in de Italiaanse politiek was een anti-europese wind gaan waaien en daar scheen de regering de uitslag van de Franse stemming af te wachten, alvorens ratificatie voor te stellen. Zo bleef de nieuwe Europese gemeenschap ruim twee jaar hangen op een niet-geratificeerd verdrag. Pierre Mendes-France, die in 1954 als minister-president optrad, was geen voorstander van de Europese Integratie, maar wellicht moet Europa hem dankbaar zijn, omdat hij de zaak ophelderde door de kogel door de kerk te jagen. Hij bracht de ratificatie van het verdrag in de Nationale Vergadering en deze verwierp – overigens op het advies van Mendes-France – de Defensie Gemeenschap op 30 augustus 1954.

Niet alleen de echte nationalist – die niet willen weten van supranationale organisaties, noch van overdracht van nationale soevereiniteit aan een Europese autoriteit en vooral niet van de afstand van de vaderlandse strijdkrachten aan een supranationaal gezag – hebben zich verheugd over deze Franse beslissing, er waren ook anderen, die hierin een overwinning van hun zaak zagen. Tekenend is in elk geval, dat de Franse communisten na de verwerping van het verdrag het volkslied zongen in het Parlement en dat de stroom van vluchtelingen, die onder het IJzeren Gordijn door naar het Westen trachtten te komen, terstond verminderde en de stroom van terugkerende vluchtelingen sterker werd. Men zegt, dat het Kremlin juichte over de 30ste augustus 1954.

(Slot volgt)

(Vervolg van pag. 3)

komen en u vraagt zich met mij af of dit onderwerp even lang op een oplossing moet wachten als de echtscheidingswetwijzingen.

Tenslotte blijven wij „levensbeschouwelijk” gesproken met het probleem zitten dat er in de ontwikkeling van onze cultuur tendenties verscholen liggen, die – mij althans – beklemmen en verontrusten. Wie schrikt niet van de „bank” (de provisiekamer, opslagplaats) waar in ijs gekoeld sperma bewaard wordt, gerangschikt naar intellect, temperament, lichaamsbouwtype van de leverancier (zijn ras niet te vergeten!) en waaruit men met behulp van een goede catalogus een keus kan doen. Het is de verhuizing van de vee-fok-installatie naar het menselijk domein! Ik denk aan de dag dat mijn zoon mij komt mededelen dat hij aan dit bedrijf mee zal doen en mijn raad wil inwinnen. Het spijt me, lezer, maar ik ben nog niet gewend aan deze wereld. De mogelijkheden zijn trouwens nog geheel onoverzienbaar. In dierproeven lukt het reeds de jonge vrucht over te brengen van het ene dier op het andere. In de toekomst zien we dus een tijd opdagen, waarin een vrouw zonder man, zonder zwangerschap en zonder geboorte een kind kan krijgen. Pardon, zij zal enkele dagen zwanger moeten zijn en dan een kleine operatie moeten ondergaan. Ruim acht maanden later wordt haar kind met de ooielaar-ambulance thuis gebracht!

Brave new world.

V. W. D. SCHENK.

5 oktober 1957

Non tali auxilio (niet met zo'n hulp)

DE Haagse Comedie heeft de gebruikelijke inzet met een blijspelletje al dadelijk laten volgen door een stuk met heel wat meer pretentie: „De tuinschuur” van niemand minder dan Graham Greene. Men kent deze vurige rooms-katholiek als een door de zonde geobsedeerd romanschrijver en tevens als de auteur van verhalen, die alleen maar onderhoudend willen zijn, en die hij dus als „entertainments” scherp onderscheidt van zijn serieus werk. Men moet dunkt me zonder aarzeling erkennen, dat Greene ook als hij toneel schrijft onderhoudend is: hij heeft een weliswaar niet ontroerend, maar toch wel boeiend, ja zelfs spannend stuk geschreven. Nee, vervelen doet Greene niet. Maar ergeren wel.

Het schijnt bijzonder moeilijk te zijn het conflict tussen geloof en laten we 't maar noemen „ongeloof” op een faire manier te dramatiseren. In het begin van het vorige seizoen heeft de Haagse Comedie „Inherit the wind” gespeeld, een stuk, dat gebaseerd was op het zgn. „apenproces”, in de ik meen twintiger jaren in een klein Amerikaans stadje gevoerd tegen een jonge bioloog, die zijn leerlingen iets verteld had over de evolutieleer. Ook toen was het resultaat niet bevredigend: men kreeg wel boeiend toneel te zien, waarbij Laseur zijn meesterschap op het gebied van massa-regie kon demonstreren, en Steenbergen, Van Dalsum en Van der Linden voortreffelijk spel gaven, maar men hield daarbij het wat beschamende gevoel, dat het geloof in deze ijdele senator en de fanatieke dominee toch maar heel zwakke representanten had gekregen. Het ongeloof won, maar het was geen faire strijd geweest. Nu zijn de bordjes verhangen, bij Greene zegeviert het geloof over de hele linie, maar deze overwinning moet nu dunkt me voor de gelovige een wat wrange bijmaak hebben. En wat bij de Amerikaanse auteurs desnoods als verzachtende omstandigheid kon worden aangevoerd, n.l. dat zij zich gehouden hadden aan historische gebeurtenissen, en dat die dominee en die senator nu eenmaal heus zo bekrompen waren als ze daar werden voorgesteld — dit excuus met toch al zeer beperkte draagkracht kan uiteraard niet gelden voor Graham Greene, die in zijn volkomen vrije schepping geen last had van historische feiten, en zijn ongelovige personages dus net zo schamel kon uitrusten als hij zelf verkoos. En dat is inderdaad schamel genoeg.

DE hoofdpersoon, James Callifer, zoon van een bekende vrijdenker, naar wie zelfs verenigingen zijn genoemd, is van zijn familie vervreemd, hij is „uit gebrek aan belangstelling” bij zijn vrouw weggegaan, en hij vraagt zich af wat er toch eigenlijk met hem aan de hand is. Waarom moet hij ver gehouden worden van zijn vaders sterfbed, hoe komt het dat hij zich niets herinneren kan van vóór zijn veertiende jaar?

En stukje voor stukje wordt hem dan de gruwelijke waarheid onthuld: onder invloed van zijn oom William, die als het buitenbeentje van de vrijdenkersfamilie Callifer priester is, begon hij op zijn veertiende jaar veel te voelen voor diens geloof. Daardoor in conflict geraakt met zijn vader, ziet de tot wanhoop gebrachte jongen geen uitweg meer, en doet een poging tot zelfmoord door zich in de tuinschuur op te hangen. Ja, het is de vraag of het wel bij een poging gebleven is! De tuinman, die hem vond en los sneed, heeft altijd volgehouden, dat hij al dood was! De priester-oom heeft toen hartstochtelijk gebeden voor het leven van zijn neef, hij heeft

God gesmeekt om dan maar van hem zelf weg te nemen het liefste, dat hij bezat, en James is weer in het leven terug geroepen. Nee, hij is nooit dood geweest, zegt de oude medicus, die als vriend en ongelooftgenoot van de vader hem in kortzichtigheid evenaart. Maar James krijgt de laatste opheldering door een bezoek aan zijn oom William. Deze is zijn geloof op de een of andere manier kwijt geraakt, maar al is hij aan de drank, hij doet wat men van hem verwachten mag, hij leest trouw de mis en hoort de biecht. Maar nu hij na jaren geconfronteerd wordt met zijn neef gaat hem een licht op: hij is inderdaad de voltrekker van een wonder geweest. God heeft hem toen ontnomen wat hem het dierbaarst was: zijn geloof. En in de laatste, verreweg de zwakste scène kan de nu herboren James over zijn oom rapporteren, dat deze bad, toen hij wegging; krijgt de medicus-vrijdenker nog eens de kans zijn bekrompenheid te demonstreren door er op aan te dringen dat James in een

Opdracht aanvaard

Gebruik makend van mijn verslingerdheid aan het toneel, heeft de vindingrijke redactie mij gestrikt voor het verzorgen van een toneelrubriek in Mens en Wereld. Ik heb deze opdracht „in beraad genomen en vervolgens aanvaard”, en ik stel me dus voor min of meer geregeld iets te schrijven naar aanleiding van de voorstellingen, die ik gezien heb. Ik zal daarbij helemaal niet streven naar volledigheid. In de eerste plaats is de veronderstelling van de redactie „jij ziet toch alles!” onjuist: speciaal van de in het westen te weinig spelende toneelgroep „Theater” ontgaat mij vrij veel; in de tweede plaats komen lang niet alle voorstellingen in aanmerking voor een bespreking in Mens en Wereld; en tenslotte zal ik ook over wat ik dan wel zie en bespreek niet een gedetailleerde recensie geven. Of deze voorlopige opzet van de rubriek aan redactie, lezers en mijzelf zal voldoen, moet de praktijk uitwijzen.

LIBBE VAN DER WAL

Een scène uit de opvoering van „De Tuinschuur”. U ziet van links naar rechts Fie Carelsen, Marie Meunier en Paul Steenbergen.

psychiatrische inrichting wordt opgenomen; en vindt James' moeder eindelijk de moed te bekennen, dat zij haar zoon daarom altijd zo ver gehouden heeft van de vader, omdat zij haar zwakke man moest beschermen. Door wat er met James gebeurd was, was de vrijdenker namelijk tot het inzicht gekomen dat alles wat hij geschreven had, niet waar was; maar de kracht om dit te herroepen had hij niet kunnen opbrengen, dertig jaar lang was zijn leven een leugen geweest. En omdat een terugzien van zijn zoon dit met moeite veroverde vergeten had kunnen verstoren, had James niet bij het sterfbed van zijn vader mogen staan. En tenslotte kan dan onder de huilt, waarmee zelfs dit atheïsten-huis wordt versierd, James herenigd worden met zijn vrouw! Hoe deze ommekeer in 's mans belangstelling zo plotseling tot stand komt? Ach nee, ook alle andere vragen die kunnen opkomen moeten verstommen, nu wij met dit happy end toch midden in de kitsch zijn verzeild.

IK kan mij eigenlijk niet voorstellen, dat de katholieken zelf dankbaar zullen zijn voor dit onzuivere stuk. Als ik katholiek was, zou ik deze verdediging van mijn godsdienst met verontwaardiging afwijzen: non tali auxilio (niet met zo'n hulp).

Dus maar niet gaan zien? Hoe vreemd het na het voorgaande ook moge klinken, dat zou mijn advies stellig niet zijn. Integendeel: Greene heeft in elk geval aan twee acteurs schitterende kansen geboden, en de Haagse Comedie heeft onder regie van Joris Diels een uitstekende voorstelling gegeven. Paul Steenbergen heeft de rol van de gefolterde James gespeeld met die meesterlijke vanzelfsprekendheid die zijn spel kenmerkt, en Albert van Dalsum heeft van de verzopen pastoor een bijzonder boeiende figuur gemaakt. En de teleurstelling en ergernis is bij mij althans pas begonnen bij het laatste bedrijf.

LIBBE VAN DER WAL.

I Tjing: Het boek der verandering

Naar de Duitse vertaling met toelichting van Richard Wilhelm en een voorwoord van C. G. Jung in het Engels vertaald door Cary F. Baynes. Uit het Engels in het Nederlands vertaald door A. Hochberg-Van Wallinga. Uitgegeven door L. J. Veen, Amsterdam. 2 dln. f 35.-

DE I Ging of I Tsjing, het Boek der Verandering, is wellicht het meest ingewikkelde werk, naar structuur en naar inhoud, van de hele Chinese literatuur. De grondtekst stamt uit de tijd vóór Confucius. Het is bekend dat de Meester er zich met voorkeur mee bezighield; pas op zijn 70e jaar verklaarde hij het werk eindelijk begrepen te hebben, zo ingewikkeld was de inhoud. Van de „Tien Vleugelen” die later regelmatig met de grondtekst tezamen werden uitgegeven, worden gedeelten, o.m. het beroemde Hsi Ts'e-commentaar, aan de Meester toegeschreven, hetgeen op kritische gronden betwijfeld kan worden. Dit Hsi Ts'e-commentaar (in de hier besproken vertaling dl. 1, p. 194-226) bevat de meest diepzinnige beschouwing over de betekenis van het orakelen. Alle kosmische wording is betrokken in één groot proces van Verandering. Deze wording of verandering volgt een innerlijk wetmatig patroon, een innerlijke dialectiek waarin zowel het denken zelf als de kosmische evolutie verankerd zijn. Doel van alle wijsgerige bespiegeling is deze innerlijke dialectiek, dit oerpatroon van alle verandering te ontdekken.

„De wijzen beschouwden al de complexe verschijningen en verschijnselen in het Al-onder-de-Hemel, lieten op de karakteristieke verschijningsvormen en brachten deze onder in typen. Deze typen zijn symbolen. De wijzen onderzochten alle mogelijke gebeurtenissen onder de hemel. Ze lieten er op hoe al dit gebeuren ineens vervlochten is, en deden dit met de bedoeling doelmatig te kunnen zijn bij hun handelen. Ze poogden te komen tot gerechtvaardigde oordelen met de bedoeling om die beslissingen te kunnen nemen die gunstig waren onder de geboden omstandigheden. Ze onderzochten de meest ingewikkelde situaties onder de hemel op die wijze om ondanks al die ingewikkeldheid een eenvoudige methode te vinden.”

Uit de ene Tao vloeien voort Yin en Yang, het polaire paar van donker, en licht, vrouwelijk en mannelijk, rust en beweging. Duidt men Yang aan als een ongebroken lijn en Yin als een gebroken lijn dan zijn er acht mogelijke combinaties van drie lijnen, de acht trigrammen, pa kwa, die tezamen gegroepeerd om het Yin-Yang symbool een bekend motief vormen dat men veel in Oost-Azië aantreft, o.a. in de Zuid-Koreaanse vlag. Van de hexagrammen tweevoudige combinaties van de trigrammen zijn er in totaal 64 mogelijk. Deze 64 hexagrammen vormen de basis van de I Tsjing. Hun logische structuur maakte o.a. op Leibniz zo'n grote indruk dat hij op grond daarvan trachtte een wetenschappelijke symbolentaal op te stellen waarin alle wetenschappelijke en wijsgerige begrippen moeten kunnen worden uitgedrukt.

IN deze 64 oersituaties zou men in principe alle mogelijke situaties kunnen klassificeren. Op een bepaalde wijze geïnterpreteerd leveren ze een dialectisch complex op waarmee men kan orakelen. Het fundamentele verschil met de meeste andere orakelsystemen ligt daarin, zoals Hellmut Wilhelm, zoon van Richard Wilhelm, in zijn boek *Die Wandlung*, Acht Vorträge zum I-Ging, Peking 1944, treffend aangaf, dat de orakelzoekende niet meer afhankelijk is van een menselijk medium

maar zich bedient van een rationalistisch systeem. Een systeem overigens van archetypische oerpatronen die altijd een magische aantrekkingskracht hebben uitgeoefend.

Vele Chinese denkers hebben zich door de eeuwen met de I Tsjing beziggehouden. De tekst zoals we die tegenwoordig kennen, in de 18e eeuw vastgelegd, is een heterogene samenvoeging van uiteenlopende oorsprong. Europese sinologen hebben er hun krachten aan besteed. Van de vertalingen zijn het bekendst die van James Legge, uitgegeven in de Sacred Books of the East in 1878, en van Richard Wilhelm in het Duits voor het eerst uitgegeven in Jena 1934, waar het hier besproken werk, via het Engels, een vertaling van is. Over de nauwkeurigheid van de vertaling en tekstinterpretatie hoeven we hier niet uit te

weiden. Het is bekend dat Richard Wilhelm zowel in zijn keus als in zijn formulering veel weerspiegelde van zijn eigen tamelijk romantische visie. Deze Duitse weergave heeft via het Engels een weg gevonden in het Nederlands, met alle kansen voor nog verdere ontsporing. Maar men zou kunnen zeggen dat dit alles niet mag hinderen. Bij de vele duistere mysteries van de tekst maken de extra duisterheden van de vertaling de zaak alleen interessanter.

Degenen die behoefte hebben aan een orakelhandleiding – en hoe velen zijn er niet in deze ongewisse tijden – vinden er hier één, zo rijk aan diepzinnige bespiegelingen, dat men er, evenals Confucius, tot aan zijn 70e jaar zich in kan verdiepen zonder het uitgeput te hebben. Bij de twee goed verzorgde delen wordt een bundeltje „duizendblad-stengels” toegevoegd, waarmee men, volgens de handleiding op p. 256-7 van dl. 1, te werk kan gaan en eens heerlijk volgens oeroude traditie Chinees kan orakelen.

K. S. L.

A pocket full of Charles

Het schrijven van een gedicht is in belangrijke mate een zaak van techniek, die men door de training van het taalgebruik kan leren beheersen. De betekenis van de vers-techniek voor een gedicht wordt maar al te vaak onderschat; veel dat voor het „wezen” van poëzie doorgaat, blijkt bij nauwkeurige analyse „techniek” te zijn. Paart een dichter de beheersing van de vers-techniek aan goede smaak, is hij ontvankelijk voor stemmingen, dan zal hij met betrekkelijk gemak een bundel produceren vol gedichten, die zijn stemming, een landschap, zijn omgeving of een treffend tafereel weergeven. Zijn poëzie is volledig reproductief. En met hoe groot genoegen men ook de eerste zes gedichten zal lezen, verder dan het tiende zal men op één dag onmogelijk kunnen komen. De rest bewaart men tot een lome vakantiemiddag aan het strand.

Bij sommige dichters is wat zij waarnemen sterk verbonden met een fantasie of een idee; hun poëzie is typisch visionair. Die dichters merken de kleine details op, die een „gewone situatie” tot die bepaalde geladen situatie van hun gedicht maken. Hun gedichten zijn, anders dan die van de reproductieven, een uiting van hun persoonlijkheid. Daarmee is een verschil in belang en kwaliteit gegeven. De volledig zinloze reproductie-zonder-meer is hinderlijk dom.

Geladen, visionaire gedichten zijn bij uitstek die van J. B. Charles, wiens bundels *Zendstation*; *Het Geheim*; *Waarheen, daarheen*; en andere gedichten gebundeld zijn in een literaire pocket van de uitgeverij „De Bezige Bij”. *A pocket full of Charles*, vol gedichten die direct tot de lezer spreken, zonder omhaal van woorden, fel of teerhartig, en met functionele beelden. Gelukkig heeft de uitgever wat frasen uit een kritiek van Dinaux in het *Haarlems Dagblad* vóór in de bundel opgenomen, zodat men al voor het lezen weet wat men te lezen krijgt: poëzie die één en al parlendo is. Inderdaad is Charles' poëzie in de praattoon geschreven, soms mijmerend, dan fel polemisch. Het parlendo verhoogt de aantrekkelijkheid van deze gedichten, want het in een vergelijking met opgesmukter poëzie zo sobere parlendo-vers wekt de indruk van eerlijk, echt, op de man af.

De indruk van echtheid wordt vergroot door de inconstantheid van de poëzie-technische kwaliteiten. Er zijn passages te over, die Charles met gemak had kunnen verfraaien. Of Charles überhaupt geen verfraai-

ingen heeft aangebracht, is moeilijk na te gaan. Ongetwijfeld staan in deze verzameling ook veel gedichten, die door de handboekschrijvers zonder meer als volledig gaaf worden aangewezen. Maar de technische gaafheid van het vers interesseert Charles waarschijnlijk maar matig. De oprechtheid van zijn gedichten was hem, – zonder dat hij met die oprechtheid maar een moment koketteerde, – kennelijk het voornaamste.

Kreupelrijm hebben wij nodig, verzet,

Slechte verzen, zonodig op rijm,

Als ze maar van de laatste ademtocht zijn,

Verzen die evenveel waard zijn als kogels,

Regels die schroeihitte ademen,

Woorden die hees de strot uitstoten...

Het streven naar een niet kokette eerlijkheid is Charles eigen. Greshoff sprak in *Het Vaderland* – ik ontleen nu aan de omslag van de bundel! – naar aanleiding van „Volg het spoor terug” over „een honnête homme par excellence”, en m.i. terecht. Er zijn in de gedichten trouwens veel elementen uit „Volg het spoor terug” te vinden, vooral wrevel en bitterheid. Maar ook een sterke gevoeligheid, een goed willen zijn en doen tegen wie dat verdient. En uiteindelijk blijkt Charles steeds te proberen door zijn eigen zelfverdediging heen te breken. Hij probeert het complex van intellectuele en maatschappelijke posen te doorbreken, om zichzelf te kunnen zijn. Zijn éne ik zoekt een ander ik, een gewoner ik zonder de geest en het witte boord.

Het is te vaak als nu – bij deze late

vertreding langs het avondstrand

wil ik niet steeds over Het Hoge praten,

maar zonder denken in gedachten zijn

zonder het zelf te weten met een glimlach,

en zwijgend, vooral zwijgend, hand in hand.

Nu blijf ik staan en onderbreek Léger

en Barth en zeg: Zie, liefste, 't lichten van de zeel!

Als men iets gemakkelijk in wrevelige, bittere of anderszins uiterst gevoelige poëzie kan vinden, dan is het teatraliteit. Zo niet in de gedichten van J. B. Charles; de afrekening met de pose en de parlendo-vorm verhinderen dat beide. Daarbij komt, dat de meeste gedichten uitermate speels en spits en daardoor uiterst charmant zijn. Wellicht is charmant-zijn een maatschappelijke pose, die Charles zelf niet altijd zal waarderen. Maar even knappe als charmante fragmenten, zoals b.v. in „Für Elise”:

(Vervolg op pag. 7)

5 oktober 1957

Scientia* in een nieuwe uitgave

EEN paar jaar voor de Tweede Wereldoorlog kwam „Scientia” van de pers, een drielidig werk dat bedoeld was als een handboek voor wetenschap, kunst en religie. Het kreeg een verrassend goede ontvangst en het zou ongetwijfeld vrij spoedig een herdruk hebben beleefd als de omstandigheden geen spaak in het wiel hadden gestoken.

In de loop van het vorig jaar, bijna twintig jaar dus na het verschijnen van de eerste druk, is „Scientia” opnieuw verschenen, althans het eerste deel dat zich meer in het bijzonder met de wetenschap bezig houdt. Wij schrijven opzettelijk opnieuw verschenen en niet herdrukt. „In doelstelling en algemene opzet ongewijzigd”, zoals de redacteur prof. dr. E. J. Dijksterhuis in zijn voorrede schrijft, „ongewijzigd, in uitvoering op verscheidene punten vernieuwd”.

Dat betekent niet alleen dat vroegere medewerkers hun beschouwingen zo nodig hebben herzien en aangevuld, het betekent ook dat tal van andere wetenschapsmensen zijn aangetreden om hun licht te doen schijnen. Zij stelden zich daarbij tot taak hun eigen tak van wetenschap samen te vatten in een inleiding die niet in de eerste plaats de vakman, maar vooral de belangstellende leek een inzicht geeft in de vorderingen die de wetenschappelijke wereld op vele terreinen heeft gemaakt. Niet alle medewerkers is dat even gemakkelijk gevallen, maar over het algemeen zijn zij er toch uitstekend in geslaagd dit eerste deel van het handboek aan zijn bedoelingen te doen beantwoorden.

* *Scientia*, handboek voor wetenschap, kunst en religie in 3 delen onder redactie van prof. dr. E. J. Dijksterhuis, deel I. Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Zeist, 1956.

In dit korte bestek is het ondoenlijk zelfs maar alle hoofdstukken te noemen die dit deel bevat. Wij noteren, om althans een indruk te geven van de veelzijdigheid waarnaar bij deze uitgave is gestreefd, de bijdragen van prof. dr. K. H. Miskotte over Reformatorische Theologie en van prof. dr. J. Coppens over het Katholicisme, van prof. dr. C. A. van Peursen over de Moderne Wijsbegeerte, van prof. dr. H. C. J. Duyker over Psychologie en van dr. J. C. Brandt Corstius over Literatuurwetenschap. Over het hoofdstuk dat onze Verbondsvoorzitter dr. J. P. van Praag over het Humanisme schreef en dat inmiddels als overdruk apart is verschenen, vindt u in dit nummer van Mens en Wereld een andere bijdrage.

Dit eerste deel doet ons met verlangen naar de beide volgende uitzien.

D-z.

Het Humanisme in Scientia

DE bijdrage *Modern Humanisme*, die Dr. J. P. van Praag schreef voor het eerste deel van *Scientia*, verdient in M. en W. een aparte aankondiging, mede omdat het H.V. deze studie, als brochure, heeft uitgegeven. Zij die het zich niet kunnen veroorloven om *Scientia* in zijn geheel te kopen, kunnen voor f 1,75 de studie van Van Praag in bezit krijgen.

Er is, in de loop der 10 jaar veel geschreven en veel gesproken over het moderne, autonome humanisme en het H.V. heeft zijn best gedaan om, in brede kring, duidelijk te maken wat wij onder modern humanisme hebben te verstaan. Dit mag in zekere zin met succes bekroond zijn, niettemin blijft het een ontstellend feit hoeveel mensen, en waarlijk niet alleen zij, die de geringste opleiding hebben genoten, absoluut niet weten wat het humanisme is. Het meest ontstellend is dit feit in kringen der intellectuelen – daar schuilt tegenwoordig het gevaarlijkste onprincipiële nihilisme – en half-intellectuelen. Dat gelovigen niets of weinig

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers.

Redactiesecretaris: H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam, Telefoon: 80641.

Administratie, abonnementen en advertenties: Oudegracht 152, Utrecht. Telefoon: 10163. Postgiro 304960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht.

Advertentietarieven op aanvraag. Kleine advertenties: f 0,20 per woord. Abonnementenprijs: voor leden van het Humanistisch Verbond f 3,50 p. jaar, voor niet-leden f 6,—. Buitenland f 6,50. Losse nummers: f 0,25.

weten van het H.V. is wel jammer en soms ergerlijk, maar wel begrijpelijk, maar dat buitenkerkelijken, door welke motieven ook onkerkelijk geworden, niets van het humanisme weten is onbegrijpelijk. Uit dit feit alleen blijkt hoe nodig de taak van het H.V. is.

Wanneer nu gevraagd wordt naar lectuur over het humanisme, deels historisch, deels principieel, dan is dit essay voortreffelijk geschikt om op de vraag wat is het humanisme eigenlijk antwoord te geven.

Na een korte geschiedenis van het woord, na summier de geschiedenis van het humanisme in oudheid, middeleeuwen, renaissance en moderne tijd te hebben beschreven, worden de verschillende varianten van het humanisme aangeduid. Positivismisme, rationalisme, evolutionisme, psychologisch-, sociaal en filosofisch humanisme. Bij het humanistisch mensbeeld verlaat de schrijver het historische pad en geeft hij de karakteristika van het humanisme.

Wij wensen deze voortreffelijke samenvatting, helder en indringend geschreven in handen van velen.

B.

Subsidie kerkbouw scheppe geen rechtsongelijkheid

Al leert de praktijk in vele gemeenteraden dat raadsleden van aan de confessie gebonden partijen weinig begrip hebben voor de aanspraken van humanistische huize wanneer het vraagstuk van overheids subsidie voor de bouw van kerken aan de orde komt, toch blijkt hier en daar het besef door te breken dat uit overwegingen van rechtsgelijkheid aan humanisten steun niet mag worden onthouden wanneer zij behoefte hebben aan gebouwen

(Vervolg van pagina 6)

ik neurie an
auf hinter ne-
ben in über unter
vor und zwischen,
o 't innige glasdunne singeling
waarmee jij lacht wanneer jij dit weer hoort,
ik weet dat jij het weet,
omdat jouw naam
als zachte regen
druppelt tegen
mijn raam.

zijn een verademing tussen de vele wrange en scherpe gedichten. Charles geeft hiermee blijk van een veelzijdige begaafdheid. Als dichter is hij veel te onbekend. En ten onrechte, want hij behoort tot de grootsten van deze tijd. De goedkope uitgave van zijn gedichten zal hopelijk zijn roem onder een hem waardig publiek verbreiden. SIEM R. JULIARD.

waarin zij zich op hun levensovertuiging kunnen bezinnen.

Ten bewijze daarvan laten wij hieronder volgen wat de heer J. H. Scheps daarover zei in een van zijn wekelijkse radio-praatjes in de Vara-rubriek „Tussen de regels door”:

In „De Volkskrant” van woensdag 14 augustus 1957 stond een artikel over het veelbesproken vraagstuk subsidie bouw van kerken. Daarover kan men zeer verschillend denken. Men kan op godsdienstig-kerkelijke gronden bezwaar hebben tegen het doen subsidiëren door de overheid van de kerken. Men kan ook op algemene en politieke gronden deze vorm van steun door de overheid aan de kerken afwijzen. Het vraagstuk heeft – wie zal het ontkennen? – vele kanten. „De Volkskrant” gevoelt, blijkens het artikel „Ten geleide – Kerkenbouw” niet veel voor dit stelsel. De krant heeft althans onderscheidene bezwaren. In dit artikel komt ook een argumentatie voor die wij niet willen laten glippen. De krant schrijft:

„Toch stoten wij hier tegelijk op een niet geringe moeilijkheid. Bij de bouw van wijkhuizen kunnen alle richtingen overheids subsidie krijgen. Maar hoe moet het nu gaan bij een rijkssubsidie-regeling voor bouw van kerken? Het geld, dat het rijk hiervoor zou verstrekken komt van alle betalers van belasting. Dus ook van degenen, die geen gebruik maken van kerkgebouwen waar het in dit geval om gaat, maar die mogelijk wel behoefte hebben aan andere gebouwen om zich

op eigen levensovertuiging te bezinnen of daarvoor belangstelling te wekken. Wij denken met name aan de humanisten”.

„De Volkskrant” wijst er op, dat rechtsongelijkheid kan ontstaan. Zij zegt – en wij waarderen dit – dat het „nog een ernstige vraag” is of de overheid een dergelijke ongelijkheid mag scheppen. De krant wijst er tevens op, dat bij het geven van subsidie geldend voor gebouwen van humanisten, leden van christelijke kerken betalen voor deze humanisten. Tenslotte meent „De Volkskrant”, dat aan deze mogelijkheid zorgvuldige overweging dient te worden geschonken.

Wij staan op het standpunt, dat het goed is, dat „De Volkskrant” het vraagstuk openhartig stelt. Wij geloven dat dit probleem echter niet eerst en niet alleen knelt bij het subsidiëren van de bouw van kerken. Oud-gereformeerden bijvoorbeeld gruwen van toneel en dans. De overheid geeft nochtans grote sommen uit tot het bevorderen van toneel en dans.

Naar onze mening kan de overheid, bij het subsidiëren van de bouw van kerken, hoe men daarover ook denke, niet anders doen dan recht bestellen. Men kan geen 20% kerklozen laten betalen voor de bouw van kerken en deze kerklozen op hun terrein steun onthouden. Eenmaal subsidie voor de bouw van kerken aanvaard, zullen de humanisten en de vrijgeesten, van welke schakering ook, dezelfde rechten moeten hebben. Wie dit niet aandurft wijze de subsidiëring van de bouw van kerken af.

Lezingen voor de Vara

6 oktober, 9.45 uur: dr. J. P. van Praag over „Het dak en de zuilen”.

13 oktober, 9.45 uur: dr. M. les Spetter over „Is een religieus humanisme mogelijk?”

20 oktober, 9.45 uur: dr. J. C. Brandt Corstius over „Waarom daar wel en hier niet?”

In het komende winterseizoen zullen alle uitzendingen in de rubriek Geestelijk Leven weer van 9.45-10 uur plaats vinden.

HUISHOUDSTER

gevr. bij minder-valide moeder, wed., met elders stud. zoon. Vrije kamer beschikbaar. Werkster aanwezig. Houtlaan 120, Drachten.

Alleenstaande weduwe

m.l. biedt samenwoning aan in vrij huis in Oosterbeek aan geestverwant(e). Garage en telefoon aanwezig. W. v. Arnhemweg 22, Oosterbeek, telef. 2478.

KALENDER 1958

De humanistische weekkalender 1958, die zijn waarde niet alleen ontleent aan de fraaie uitvoering maar ook aan de opgenomen citaten (gekozen door H. G. Cannegieter) is reeds verkrijgbaar bij de gemeenschappen en bij het

CENTRAAL BUREAU
HUMANISTISCH VERBOND,
Oudegracht 152, Utrecht. Tel. 030-10163,
postgiro 304960.

PRIJS: f 2,50
Bestelt tijdig!

CREMATIE

*Heeft U reeds een
codicil geschreven?
Wacht niet tot het
te laat is.
Op verzoek worden
codicil-formulieren
gaarne toegezonden.*

VERENIGING
VOOR FACULTATIEVE
LIJKVERBRANDING

Riouwstraat 186, 's-Gravenhage
Telefoon K 1700-554797

Gevraagd op het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond ter assistentie van de administrateur

een administratief geschoold medewerker

(mannelijk of vrouwelijk)

Taak:

Het ondersteunen van de administratieve en toezichhoudende taak van de administrateur, het zelfstandig verrichten van sleutel-werkzaamheden en het waar nodig bijspringen in de uitvoering van alle werkzaamheden in de organisatie.

Vereisten:

Middelbare schoolopleiding, diploma S.P.D. of M.B.A. Ruime ervaring op administratief gebied, grote accuraatesse, ordenend vermogen, Humanistische gezindheid.

Voorwaarden:

Honorering afhankelijk van ervaring en opleiding. Pensioenregeling. Sollicitanten moeten bereid zijn zich aan een psycho-technisch onderzoek te onderwerpen.

Brieven aan het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Gevraagd op het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond

een administratieve medewerker

(mannelijk of vrouwelijk)

Taak:

Het zelfstandig uitvoeren van verschillende administratieve werkzaamheden.

Vereisten:

M.U.L.O.-opleiding en enige ervaring in administratieve werkring. Grote accuraatesse, leeftijd tot ca. 25 jaar.

Voorwaarden:

Honorering afhankelijk van ervaring en opleiding.

Brieven onder vermelding van letter L. te richten aan het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152 te Utrecht.

AURORA verkoopt zekerheid voor Uw gezin

Waarom zoudt U niet eens praten met één van onze vertegenwoordigers?

Een telefoontje of een briefje aan onderstaand adres is voldoende.

N.V. Levensverzekering-Maatschappij

AURORA (opgericht 1887)

Amsterdam - Herengracht 62 - Telefoon 47006-42878

Adverteer in „Mens en Wereld”

Tarieven op aanvraag — Kleine advertenties: f 0,20 per woord
Administratie Humanistisch Verbond - Oudegracht 152, Utrecht - Tel. 030-10163